

GÖTEBORGSÄVDELNINGEN

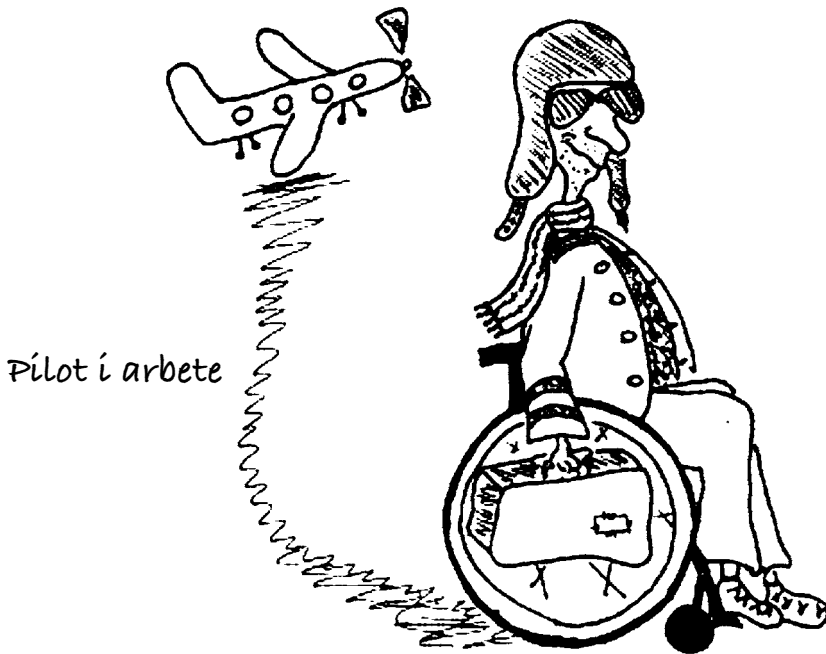

Projekt **Din vardag - Vår politik**

Delrapport 1

ATT VÅGA ARBETA

januari - augusti 2011

Illustrator: Annelie Nilsson

Projektledare: Håkan Högberg

*”Upplevelsen av ett dåligt bemötande är ingen nyhet.
Jag önskar att vi kunde komma vidare med frågan.
Organisationen har arbetat mycket bemötandefrågor, ändå
har upplevelsen av bemötandet inte förändrats.”*
Jan Terneby, Verksamhetsutvecklare Västra
Götalandsregionen

Tack!

Tack till alla som har arbetat och varit delaktiga i projektet Din vardag-Vår politik temaområde 1: Våga Arbeta. Utan er hade denna rapport inte blivit till!

Tack till Arvsfonden, Göteborgs Kommun och DHR Västra Götalands Distrikt för ekonomiskt bistånd och annat stöd, som gjort denna rapport möjlig.

Rapporten kan beställas från:

DHR Göteborgsavdelningen
Box 121 20
402 42 Göteborg
e-post: dhrgoteborg@telia.com
tfn: 031-367 98 30
Mobiltfn: 0703-70 44 13

Publicerad februari 2012

Rapporten kan hämtas i PDF-format från www.dhr.se/goteborg

© DHR Göteborgsavdelningen

Din vardag – Vår politik, ett 3-årigt projekt som syftar till ökad kunskap om rörelse-hindrades livsvillkor. Målet är att ta fram verktyg för att driva intressepolitiska frågor.

Delrapport 1

ATT VÅGA ARBETA

Innehållsförteckning

1. Summary/ Sammanfattning	sid 5
2. Till beslutsfattare	sid 6
3. Rekommendationer	sid 7
4. Slutsatser	sid 7
5. Syfte	sid 8
6. Inledning	sid 8
7. Projektets organisation	sid 9
8. Presentation av projektet	sid 10
9. Arbetsgrupp - Lönebidrag	sid 15
10. Arbetsgrupp - Fas 3	sid 21
11. Arbetsgrupp - Myndighetsrådsla	sid 22
12. Seminarium 27 maj-11	sid 23
13. Artikel Myndighetsrådsla	sid 24
14. Temadag 26 augusti -11	sid 30
15. Samhall och Riksgymnasierna	sid 34-35

1. SUMMARY

“Your everyday life - Our politics” is a project conducted by DHR-Gothenburg Department. The project aims to reach people with movement impairments and manship with their life stories and based on themes of the Convention on Disabilities Rights.

The project’s first theme described in this report is Dare to Work.

The project’s 17 participants in the process moved from the individual experience to a more research-based perspective. The project worked with action research as a method. The participants have worked with three sub-themes:

- a) the wage-substitute
- b) Phase 3,
- c) Authority Stress -Authority fear.

The results can be concluded as a critique of the structures that the social insurance and employment bureau and under the group’s results are counter-productive, but also personality factors have an impact on the ability to get a job.

1. SAMMANFATTNING

Din vardag - Vår politik är ett projekt som bedrivs av DHR-Göteborgsavdelningen. Projektets syfte är att nå människor med rörelsenedsättningar och arbeta med deras livsberättelser och utifrån teman i konventionen om funktionsnedsattas rättigheter.

Projektets första tema som beskrivs i denna rapport är Våga Arbeta.

Projektets 17 deltagare har i en process gått från den individuella upplevelsen till ett mer forskningsmässigt perspektiv. Projektet arbetat med aktionsforskning som metod.

Deltagarna har arbetat med tre underteman:

- a) Lönebidrag
- b) Fas 3
- c) Myndighetsrädsla.

Resultaten kan sammanfattas med en kritik av de strukturer som försäkringskassan och arbetsförmedlingen arbetar under och som enligt gruppens resultat är kontraproduktiva, men att även personlighetsfaktorer har en inverkan på möjligheten att få ett arbete.

2. TILL BESLUTSFATTARE

Frågor att överlämna till politiker och beslutsfattare:

- Vilken kunskap bör handläggare/ tjänsteman ha om lönebidragets utformning?
- Vilken kunskap ska den anställde ha om sitt lönebidrags utformning?
- Skulle konkurrenskraften för den enskilde öka om lönebidraget vore knutet till person, istället för till arbetsförmedlingen? D.v.s. att förhandlingen om lönebidrag blir mellan den enskilde arbetstagaren och arbetsgivaren istället för mellan arbetsförmedlingen och arbetsgivaren?
- Hur få arbetsgivare att se funktionshinder som en tillgång på arbetsplatsen?
- Hur få arbetsgivare att se att funktionshinder är en del av företags/ förvaltningens mångfaldsarbete?
- Vilka svagheter och styrkor med lönebidraget ser arbetsförmedlingen, arbetsgivare och arbetstagare med funktionshinder?
- Varför är det viktigt för politiker att veta hur resonemanget går hos funktionshindrade?
- Bör arbetsmarknadslagstiftningen skärpas för att öka anställningstryggheten för personer med lönebidragsanställningar?
- Hur skapas en fungerande samverkan mellan försäkringskassan, arbetsförmedlingen och individen så att de blir insatta i varandras verklighet för att öka förståelsen?
- Hur skall försäkringskassan minska myndighetsrädslan? Hanna: *"I stället för att försöka slå håll på min ansökan, skulle de försöka hjälpa mig. Istället för att vara en kontrollmyndighet så skulle de försöka hjälpa mig"*.
- Projektdeltagarna upplever ofta handläggarna som motståndare. Hanna: *"Men de har ju motsatt roll i stället för att hjälpa mig försöker de stjälpa mig"*.
- Önskemål har kommit från projektdeltagarna om att ha en personlig handläggare.
- I de intervjuer som gjorts angående myndighetsrädsla har kunskap hos "brukaren" framträtt som en viktig strategi.
- Efter att ha fått en rörelsenedsättning borde statsmakterna underlätta och stimulera människor med rörelsenedsättning att studera för att kunna söka ett annat jobb än det personen ifråga hade innan han/hon fick sitt funktionshinder.

3. REKOMMENDATIONER

Hur materialet kan användas för beslutsfattare:

- som beslutsunderlag
- som inspiration
- som kunskapsbas
- hämta exempel ur levnadsberättelserna

Hur materialet kan användas för intresseorganisationer:

- som uppslagsbok
- inspiration
- implementera metod och verktyg i verksamheten

Projektet rekommenderar boken ”Våga arbete” av Jessica Smaaland
Världsrapporten från WHO: www.who.int/disabilities/world_report/2011/report/index.html

4. SLUTSATSER

1. Arbetsmarknadspolitiken har inte fungerat. Projektdeltagarnas erfarenheter stämmer väl överens med tidigare forskning.
2. Många med större rörelsenedsättningar samt med tidigare erfarenhet av arbete är idag utanför arbetsmarknaden trots möjlighet till stöd som lönebidrag och arbetsplatsanpassning.
3. De personer med stora rörelsenedsättningar som kommer i åtnjutande av åtgärder i ”Fas 3” klarar inte av att försörja sig utan blir beroende av försörjningsstöd från Socialtjänsten, eftersom de går direkt från aktivitetsersättning till arbetslöshet.
4. Åtgärder enligt ”Fas 3” är anpassade för människor som en gång har varit ute på arbetsmarknaden.
5. Arbetsförmedlingen ser inte som sin primära uppgift att informera arbetsgivare om villkoren för lönebidragsanställningar. Fanny: *”Lönebidragsanställningen gick inte bra för att arbetsgivaren inte visste hur mycket jag skulle klara av. De lade på mig mer och mer ansvar, trots att det potet borde ha sänkts”.*
6. Alla projektdeltagarna upplever myndighetsrädsla/stress, mest stressande är kontakter med socialtjänsten och försäkringskassan.
7. Rädslan/stressen försvårar för klienten att ta till sig skriftlig och muntlig information från myndigheten, Ebba: *”Jag öppnar det inte, jag lägger det åt sidan. Jag väntar jämt med att öppna det tills min samordnare jobbar. Ibland dröjer det en vecka.”*
8. Rädslan/stressen försämrar kvaliteten på den information som klienten ger myndigheten, särskilt vid personliga möten.

9. Idag finns inga incitament för att t.ex. omskola sig efter att ha fått en rörelsenedsättning, Diana: *”Det är konstigt att man inte får någon hjälp att omskola sig, jag kan inte jobba som undersköterska längre när jag sitter så här”*

10. Projektet Din vardag-Vår politik har bidragit till ökad glädje och känsla av att kunna påverka sin situation, Fanny: *”Det har aldrig varit så roligt i DHR som nu, att arbeta i projektet.”*

5. SYFTET med rapporten är:

- att skapa underlag för att fatta funktionshinderpolitiska beslut
- att inspirera andra funktionshinderföreningar till intressepolitiskt arbete
- att implementera metoden i den ordinarie verksamheten inom funktionshinderföreningar.

6. INLEDNING: beskrivning av projektet och temat Våga arbeta

Din vardag-Vår politik är ett projekt som drivs av DHR-Göteborgsavdelningen, med stöd från Arvsfonden. Projektet syftar till att öka kunskapen om livssituationen för kommuninvånare med nedsatt rörelseförmåga samt öka medvetenheten om hur de stärker den egna makten och kontrollen över sitt vardagsliv. I konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, Artikel 4.3 slås det fast att staterna skall samverka med organisationer som företräder människor med funktionsnedsättningar. Ett av projektets mål är att ta fram metoder för att ge samhället och beslutsfattare ett beslutsunderlag som bygger på de erfarenheter som personer med nedsatt rörelseförmåga har i sitt vardagsliv.

I FN:s deklaration om funktionshindrades rättigheter § 27 slås det fast att samhället skall verka för att människor med funktionsnedsättningar ska komma ut i arbete. Samtidigt vet DHR att 50 % av medlemmarna i yrkesverksam ålder står utanför arbetsmarknaden. Projektet inspirerades av en forskningsrapport från Sahlgrenska Akademien om rörelsehindrades levnadsvillkor. Ett av rapportens områden var ”arbete” vilket gjorde att projektet valde arbetsmarknadsfrågor som första tema.

Projektgruppen har under tiden januari-augusti 2011 genomfört följande aktiviteter

- 1 berättarcafé
- 2 studiecirkel under 10 veckor
- 17 studiecirkelträffar
- 3 arbetsgrupper
- 1 intervju med arbetsförmedlare

- 1 seminarium
- 5 intervjuer med projektdeltagare
- 1 artikel
- 1 temadag

Alla aktiviteter har dokumenterats och bildar underlag till denna rapport.

6.1 Kontaktuppgifter

Projektledare	Håkan Högberg
Telefon kansliet	031- 367 98 34 031- 367 98 30
E-post	dinvardag.dhrgoteborg@telia.com
Besöksadress	DHR-Göteborgsavdelningen Slottsskogsgatan 18
Postadress	Box 121 20 40242 Göteborg

7. PROJEKTETS ORGANISATION

Projektägare är DHR Göteborgsavdelningen som i sin tur har utsett en ledningsgrupp. Ledningsgruppen har beslutsmandat från DHR Göteborgsavdelningen styrelse och fattar de beslut som behövs för att föra processen framåt och att de rymms inom ramen för projektets budget. Ledningsgruppen och projektledaren stämmer av projektets framåtskridande en gång i månaden. Projektledaren eller någon från ledningsgruppen har ansvaret att informera styrelsen för DHR Göteborgsavdelningen om projektets arbete. Viss service och administration tillhandahålls av DHR-Göteborgsavdelningens kansli. Vid behov kallar projektledaren in ytterligare resurspersoner. Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder och DHR Västra Götalands Distrikt stödjer projekt Din vardag-Vår politik och de anser att projektet är mycket viktigt för DHR:s påverkansarbete.

7.1 Ledningsgrupp för Projekt: Din vardag-Vår politik

Håkan Högberg, projektledare

Anita Näslund, verksamhetsledare, DHR Göteborgsavdelningen

Elin Åkesson, vice ordförande, DHR Göteborg

Linda Karlsson, ordförande, Unga Rörelsehindrade, Göteborgsklubben

Emma Rodriguez-Lundström, vice ordförande, Unga Rörelsehindrade, Göteborgsklubben

Martin Ekman, controller, DHR Göteborgsavdelningen

7.2 Resurspersoner

Marianne Enoksson, projekthandledare

Margreth Olsson, dokumentatör

7.3 Observatörer

Per-Olof Larsson, forskare, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs Universitet

Jörgen Lundälv, forskare, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs Universitet

8. PRESENTATION AV PROJEKTET

Projektet Din vardag-Vår politik innebär att DHR Göteborgsavdelningen under en treårsperiod samlar in uppgifter som synliggör invånare med nedsatt rörelseförmåga och deras erfarenheter. Projektdeltagarna ställer dessa erfarenheter till samhällets förfogande i samhällsplaneringen till exempel genom olika redovisningar och rapporter riktade till regionens och kommunens tjänstemän och politiker.

Projektet Din vardag-Vår politik innebär också en organisationsutveckling för DHR genom att den metod som används i projektet överlämnas att ingå i den ordinarie DHR-verksamheten. Denna metodutveckling har även andra funktionshinderorganisationer nytta av i sitt sätt att arbeta.

8.1 Mål

Målet är att ta fram verktyg för att driva intressepolitiska frågor. Projektet Din vardag – Vår politik arbetar med temagrupper för att ta fram beslutsunderlag till myndigheter och politiker.

- Projektet driver 3 temagrupper per år. (3 temagrupper x 3 år = 9 temagrupper)
- Årets teman är arbete/sysselsättning (delrapport 1) och beroende av anhöriga (delrapport 2) samt Etnicitet och rörelsehinder (delrapport).
- Öka kunskapen om livssituationen för innevånare med rörelsehinder genom att 90 personer arbetar i temagrupperna för att dokumentera egna och andras erfarenheter.
- Ökad kunskap för projektdeltagarna (90 personer) om rättigheter och skyldigheter inom sitt intresseområde.
- Projektet synliggörs genom att varje temagrupp som avslutning genomför en utåtriktad aktivitet och syns i media.
- Projektet sammanställer årligen en rapport som presenteras i seminarieform.

- Projektet tar fram metoder och verktyg för att göra människors vardagserfarenheter till bra beslutsunderlag för samhället.
- Samtliga politiker i Västra Götalandsregionen skall ha kännedom om projektet: Din vardag- Vår politik.

8.2 Bakgrund till val av tema 1: Våga arbeta.

Nedan följer en beskrivning om varför projektet valde arbetsmarknadstemat.

I Scandinavian Journal of Disability Research nr.1 2011 skriver Marie Törnbohm att *“In conclusion, it seems as if social policies have managed to integrate these people into the regular educational systems and support them financially, but have failed to stimulate the labour market to offer them work, especially regular and permanent work without wage subsidies.”*

Detta stämmer väl överens med DHR:s erfarenheter. I idé och målskrift säger DHR att *”Arbetslösheten bland personer med rörelsehinder i Sverige är konstant hög.*

Detta är oacceptabelt. Ett yrkesverksamt liv är för de flesta grundläggande för identiteten och självkänslan. Arbetet ger sociala kontakter och ekonomiskt oberoende. Till arbete och lön knyts också många rättigheter.”

DHR ser också ett kunskapsproblem hos arbetsgivare: att informationen måste bli tydligare om de arbetsmarknadspolitiska stödformer som finns och vilken rätt den enskilde har till dessa och knytningen till de mänskliga rättigheterna tydliggörs i FN:s deklaration om funktionshindrades rättigheter. Som Törnbohm och Lundälv slår fast i sin artikel så har det svenska samhället inte lyckats något vidare.

Utifrån en forskningsrapport kring CP-skadades levnadsförhållanden som gjorts med återkommande intervjuer sedan 1987 pekade Marie Törnbohm, Sahlgrenska Akademien, att siffrorna med drygt 50 % av de med stora och varaktiga funktionsnedsättningar fortfarande står utan arbete. Vid ett seminarium i februari 2011 presenterades den rapport som ligger till grund för ovannämnda artikel. DHR och delar av Din vardag-Vår politik ledningsgrupp deltog vid seminariet och inspirerades till att välja arbete som projektets första fokusområde.

8.2.1 Presentation av arbetsmarknadstemat: Våga Arbeta.

Projektet Din vardag-Vår politik valde arbetsmarknadstemat Våga Arbeta som första tema då det är angeläget att lyfta fram rätten till försörjning och arbete sam belysa orsakerna varför så många står utanför arbets-

marknaden. 50 % av DHR:s medlemmar i yrkesverksam ålder står utanför arbetsmarknaden.

På berättarcafét och i deltagarnas berättelser framkom att samtliga deltagare hade erfarenhet av hur samhällets stödsystem kring arbete och försörjning fungerar, därför valde projekt-deltagarna att fokusera på lönebidrag, Fas 3 och myndighetsrådsåla.

På berättarcafét och senare i studiecirkelarna deltog två forskare på eget initiativ från Institutionen för Socialt Arbete. De hade fått kännedom om berättarcafét via projektets inbjudan på Facebook.

8.2.2 Metod

Projektets uppgift var att ta fram ett kunskapsunderlag på arbetsmarknadstemat Våga Arbeta. Den första aktiviteten på temat Våga Arbeta var ett berättarcafé där ledningsgruppen har bjudit in människor som är intresserade av temat och har erfarenhet av att leva med rörelsehinder nedsättning. Medlemskap i DHR eller annan funktionshinderförening krävdes inte för att delta i projektet. Projektdeltagarna rekryterades via Facebook och via DHR Göteborgsavdelningens hemsida där det inbjöds till ett berättarcafé. På berättarcafét fick deltagarna möjlighet att anmäla sig till en studiecirkel på temat Våga arbeta. Cirkeldeltagarna utgjorde en temagrupp på 12 personer som arbetade under 10 veckor i studiecirkelform.

8.2.2.1 Aktionsforskning

Metoden som användes kallas Aktionsforskning bygger på att projektdeltagarna forskar kring sin egen verklighet. Inom den fackliga och övriga föreningsvärlden kallas ofta metoden för ”Gräv där du står.”

Metoden kan beskrivas som att projektet arbetar med aktionsforskning utifrån deltagarnas narrativa berättelser. Projektet har arbetat med dokumenterade studiecirkel som kan sägas motsvaras av dagböckerna som används som metod i aktionsforskning. Vidare har gruppen genomfört intervjuer och projektledaren har också genomfört intervjuer med deltagarna i den arbetsgrupp som har fokuserat på lönebidrag. Vidare har intervjuer genomförts av den grupp som har arbetat med myndighetsstress – myndighetsrådsåla. Intervjupersonerna har utgjorts av projektdeltagarna.

8.2.3 Dokumentation

Gruppen dokumenterar sina och andras erfarenheter inom aktuellt område. Temagrupperna analyserar sitt ämnesområde utifrån hur det ser ut från ett individuellt perspektiv och därefter tar reda på hur giltiga erfarenheterna är generellt. Temagrupperna arbetar vidare med utåtriktade aktiviteter mot allmänhet och beslutsfattare för att synliggöra levnadsvillkoren för personer med nedsatt rörelseförmåga.

8.3 Presentation av projektdeltagarna

Här presenteras de tolv projektdeltagarna i Våga Arbeta utifrån deras erfarenheter av försörjning och arbete. Projektdeltagarna benämns med "alias" Observera att kön och ålder överensstämmer med verkligheten.

Ada 37, har arbetat som receptionist. Förtidspension. Söker arbete eller sysselsättning.

Beda 27, har läst teologi, vill gärna arbeta inom kyrka och samfund. Har aktivitetsersättning.

Carl 60, Har arbetat som packare. Har pension. Söker arbete.

David 50, arbetar som projektledare och har halv sjukersättning. Vill gärna ha en tillsvidareanställning.

Cecilia 31, har haft projektanställningar. Har haft aktivitetsersättning sedan 16-årsåldern. Har sjukersättning och är på väg in i FAS3. Har ett erbjudande om ett tim. vik.

Diana 37, har yrkesutbildning och söker arbete. Har halv pension.

Erik 37, har arbetat på museum och har nu hel sjukersättning. Vill komma tillbaka till lönearbete.

Ebba 30, arbetar som förtroendevald med projektet och har helt sjukbidrag.

Fanny 31, har haft två anställningar med lönebidrag. Arbetar som förtroendevald med projektet och har hel sjukersättning

Gabriella 44, har erfarenhet av en praktiktjänst i mitten av 90-talet. Vidareutbildat sig inom vuxenutbildningen gymnasial nivå och vill gå vidare med någon högskoleutbildning

Janne 39, arbetar 75 % med lönebidrag. Arbetar inom funktionshinderorganisationen. (Janne deltog endast på berättarcafét)

Hanna 41, arbetat under många år inom bilindustrin, på golvet. Efter att hon fått sin funktionsnedsättning har hon vidareutbildat sig inom företaget och börjat arbeta som tjänsteman i stället. På grund av de sjukskrivningsregler som finns var Hanna tvungen att sluta sitt arbete och få hel sjukersättning.

Ivar 29, Har fått sin gymnasieutbildning vid riksgymnasiet i Angered. Började efter gymnasiet att jobba i matbESPisningen i en friskola där fadern är lärare. Har lönebidrag. Vill gärna byta jobb, men helst fortsätta inom servicenäringen.

8.4 Arbetssätt

Här följer en beskrivning över projektets arbetssätt i detta tema.

8.4.1 Berättarcafé 26 januari 2011

Berättarcaféet går ut på att lyssna på varandras berättelser på arbetsmarknadstemat. Ett tjugogotal deltagare hade hörsammat inbjudan på Facebook och kom till Berättarcaféet.

Det var en mycket öppen stämning på berättarcaféet och en mycket stark vilja att vara med att förändra och påverka samhället.

I genomgången av dokumentationen från berättarcaféet den 26 januari framkom det att cirka en tredjedel av deltagarna associerade begreppet arbete med lönebidrag. Flera hade haft lönebidrag även om man nu försörjdes via försäkringskassan. En man hade frågor kring lönebidrag, kan man byta jobb och ha lönebidraget kvar, kan man öka i tjänst och ha lönebidraget kvar.

Bägge dessa frågor skapade en diskussion och ledde till att projektet bjöd in personalchefen från GIL (Göteborgskooperativet för Independent Living) till en studiecirkelträff för att fortsätta diskussionen och få svar på frågorna om lönebidrag.

8.4.2 Studiecirkel

Studiecirkeln bestod av 17 deltagare och pågick i 10 veckor. Deltagarna träffades 17 gånger med 14 deltagare i genomsnitt på varje studiecirkelträff. 10 studiecirkelträffarna ägnades åt deltagarnas berättelser. Varje studiecirkelträff ägnades åt 2 deltagare som på djupet fick berätta kring sina erfarenheter av arbete. Deltagarna visade stort mod som vågade berätta om sitt liv och samtidigt tog emot andras känslor och berättelser. De resterande träffarna ägnades åt analys av berättelserna, intervjuer samt generaliseringar av den kunskapsmassa deltagarna fått fram. Resultatet av alla studiecirkelträffar ska användas av politiker och beslutsfattare samt intresseorganisationer i deras påverkansarbete.

8.4.3 Presentation av Arbetsgrupper.

Projektet delade upp sig i 3 grupper.

A: Lönebidrag

B: Fas 3

C: Myndighetsrådsla

Grupp A valde att arbeta med dels deltagarnas berättelser i studiecirkeln dels att göra en intervju med Arbetsförmedlingen.

Grupp B valde att konstruera ett antal ”fall” utifrån deltagarnas berättelser. Dessa ”fall” kan användas av myndigheter för att testa sina möjlighe-

ter att ge stöd till personer med rörelsenedsättningar i sin verksamhet. Grupp C arbetade med berättelserna och ett antal intervjuer med projektdeltagarna och en liten litteraturanlys av begreppet rädsla.

8.5 Arbetsgrupp Lönebidrag

Av de 12 projektdeltagarna hade 5 deltagare erfarenhet av lönearbete. I fyra fall av fem var/är anställningarna lönebidragsanställningar. Av projektdeltagarna är endast en i regelrätt arbete om vi bortser från projektets projektledare. Projektets arbetsgrupp har bestått av tre projektdeltagare, två med erfarenhet av anställning med lönebidrag, en utan erfarenhet. Enligt handikapprörelsens utredningsinstitut HANDU står 65 % av DHR:s medlemmar i yrkesverksam ålder utanför arbetsmarknaden. Sammansättningen av projektets deltagare speglar väl den bild som övrig forskning ger.

8.5.1 Metod

Arbetsgruppen har analyserat dokumentationen från berättarcafét och studiecirkeln. Arbetsgruppen besökte Arbetsförmedlingen där de intervjuade en arbetsförmedlare. Därefter genomfördes flera intervjuer med projektdeltagare med erfarenhet av lönebidragsanställning.

8.5.2 Frågeställningar med anledning av dokumentationen:

1. Vilken kunskap bör den som har lönebidrag ha om bidragets utformning?
2. Skulle lönebidrag knutet till person snarare än arbetsgivare öka funktionsnedsattas möjlighet att komma ut på arbetsmarknaden?
3. Vilken kunskap behöver arbetsgivaren ha om lönebidragets utformning.

8.5.3 Diskussion från Studiecirkeln angående Lönebidrag

Studiecirkeln bedrevs med stöd från ABF Göteborg och var till sin karaktär en aktionsforskningscirkel eller om man vill uttrycka sig i folkbildningstermer en ”gräv där du står cirkel.” Deltagarna träffades 10 gånger och närvaron var i genomsnitt 8 till 12 deltagare. Cirkeln ändrade karaktär alltefter tidens gång. Från början lyssnade vi på varandras erfarenheter och tankar om arbete, men alltefter som tiden gick blev cirkeln mer och mer forskningsinriktad.

När det gäller lönebidrag var deltagarna frågande till arbetsförmedlingens kompetens när det gäller funktionsnedsättningar. De undrade också över vilken kunskap arbetsgivaren får innan de anställer någon med lö-

nebidrag. En projektdeltagare upplevde sig utnyttjad av arbetsgivaren. Denna arbetsgivare (privat) var den enda som i princip bara gav lönebidraget i lön till arbetstagaren, enligt de löneuppgifter projektet tagit del av. Tre av projektdeltagarna har erfarenhet av att bli uppsagd, detta trots att lönebidragsanställda går före i LAS turordningsregler.

Projektet genomförde en intervju med en förmedlare. Där framkom det att arbetsförmedlingen inte ser det som sin uppgift att informera arbetsgivare om lönebidragets konstruktion. Projektdeltagarnas erfarenheter indikerar att informationen till arbetsgivare måste förbättras och förtydligas. Din vardag-Vår politik ser också att arbetsförmedlingen själva anser att lönebidraget är en ”morot” till arbetsgivare att få ”billig arbetskraft” istället för att vara en kompensation för nedsatt arbetsförmåga.

8.5.4.1 Frågeställningar med anledning av dokumentationen:

Fungerar arbetsmarknadslagstiftningen för arbetstagare med lönebidragsanställningen?

Bör arbetsmarknadslagstiftningen skärpas för att öka anställningstryggheten för personer med lönebidragsanställningar?

På frågan om hur lönebidrag är konstruerat blev svaret från Arbetsförmedlingen att arbetsgivaren får lönebidrag upp till ca 17 000 kr/mån och resterande står arbetsgivaren för.

9. REDOVISNING FRÅN: Arbetsgrupp Lönebidrag.

En deltagare uttryckte en åsikt om att hon tror att det idag finns mer pengar till lönebidrag än det går att skaka fram arbetstillfällen/tjänster.

Nedan följer citat från projektdeltagarna med kommentar från projektledaren:

1 *”Arbetade 75 % men pga. privata omständigheter behövde hon gå ner till 50. När ”stationen” skulle läggas ner hade arbetsgivaren inga andra uppgifter eller annan arbetsplats att erbjuda”*

Kommentar: Flera av deltagarna hade erfarenhet av att ha blivit uppsagda från sina anställningar trots att de hade lönebidrag. Det officiella skälet var arbetsbrist men personerna trodde själva att personliga skäl var den reella orsaken. **Slutsats: det förstärkta skydd lönebidragsanställda har i lagstiftningen fungerar inte och bör utredas.**

2 *"Vill du arbeta volontärt? Jag fick frågan men min önskan är ju att arbeta med lön. Före Bräcke deltog jag i AMI, Projekt Lärcenter, fram till 1999. Handläggarna tyckte att jag inte kunde gå där som praktikant hela tiden."*

Kommentar: Projekt Lärcenter var ett samverkansprojekt mellan Göteborgs stad, Arbetsförmedlingen samt Försäkringskassan. Målet med projektet var få ut unga rörelsehindrade i arbetet eller utbildning. Lärcenter lades ned pga. att huvudmännen inte kunde hitta former för en gemensam finansiering. Samverkan mellan olika myndigheter och funktionshinderorganisationerna är viktigt för att nå målet att få fler med nedsatt arbetsförmåga ut i arbete.

3 I brevet stod att man ansåg att hon inte hade klarat sitt projekt. Diana ville ha besked om VAD som orsakat det omdömet. Blev kopplad till enhetschefen. Diskuterade och undrade hur hon skulle göra. *"Skaffa eget arbete så kan du få lönebidrag igen."*

Kommentar: Citatet belyser att projektdeltagarna ofta inte förstår orsaken till det beslut som olika myndigheter fattar och som har direktinverkan på den enskildes liv, men också att handläggarna har svårt att kommunicera negativa beslut. Myndigheternas ansvar är att besluten skall vara tydliga så att medborgarna förstår dem, både positiva och negativa beslut. Utan den förståelsen uppstår myndighetsrädsla!

4 Cecilia: *"Till sommarlovet undrade jag hur jag skulle göra. Pga. den dåliga kunskapen om ersättningar fick jag ingen hjälp med lönebidrag och annat. Detta har grämt mig i alla år!"*

Kommentar: En dubbelhälsning till myndigheterna och funktionshinderorganisationerna. Vem bär ansvaret för att rätt information når ut till personer med nedsatt arbetsförmåga? Är det brukarorganisationerna eller myndigheterna, eller både och?

5 *"Många upplever att man måste säga till på skarpen för att få hjälp och att man själv måste vara påläst om saker som man annars skall få information om på arbetsförmedlingen."*

Kommentar: I intervjun med Arbetsförmedlingen framgick det att förmedlingen inte prioriterar informationen till arbetsgivarna om lönebidrag. Frågan är hur arbetsförmedlingen informerar sökanden med funktionsnedsättningar om rättigheter och skyldigheter?

Arbetsförmedlingen bör titta på att anpassa informationen som ges ut till arbetssökanden och förvissa sig om att informationen når fram, t.ex. både skriftligt och muntligt, i dialogform, personligen inte via telefon, lätt svenska m.m.

6 *"Det är viktigt att vara tydlig mot sin ev. blivande arbetsgivare, men mestadels framhäva sina starka sidor. Jag tycker att det är svårt att komma igång med att söka jobb då jag har så liten erfarenhet av att arbeta, jag vet inte vad jag kan prestera och vad de kommer att kräva av mig."*

Kommentarer: Det problem deltagaren pekar på är centralt, om samhällsaktörer vill förändra det faktum att över 50 % av DHR:s medlemmar i yrkesverksam ålder går utan arbete. Även här ser projektet att det finns ett dubbelt ansvar, ett ansvar för DHR som intresseorganisation och ett ansvar för offentliga aktörer såsom Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan att motivera och stärka enskilda arbetssökanden med rörelsened-sättning.

Projektet anser att alla parter ska arbeta mot att bryta fördomar och förändra attityder.

7 *"Jag har även haft lönebidrag ett år, tills jag fick problem med faktureringen och arbetsgivaren sa upp mig för att man inte visste var man skulle placera mig. Jag har också arbetat ett år, med lönebidrag, för Unga Rörelsehindrade."*

"Perceptionsproblematiken berättade jag om vid anställningen, men man bedömde att det skulle gå bra. Lönebidragsanställningen gick inte bra för att arbetsgivaren inte visste hur mycket jag skulle klara av. De lade på mig mer och mer ansvar, trots att tempot borde ha sänkts"

Kommentar: Hur mycket vet arbetsgivaren om lönebidrag? Projektdeltagaren kontaktade inte facket då hon var så ny i arbetslivet och inte visste vad hon hade för rättigheter. Hon ser det som att man utnyttjade henne, istället för att ge henne mer tid, då de fick lönebidrag för att kompensera ev. behov av lugnare takt i arbetet. Man kan också utifrån detta citat fråga sig hur mycket den lönebidragsanställda kan om lönebidrag och vems ansvar det är att se till att den anställde har kunskap om sina rättigheter och skyldigheter när man är anställd med lönebidrag.

Projektdeltagaren fick en följdfråga: Vad skulle du göra i samma situation idag?

Med facit i hand skulle hon vara tydligare på intervjun med sitt arbetshinder. Kontaktat facket tidigare, om samma situation med hög arbetsbelastning skulle uppstå.

Hon är inte rädd då hon vet mer vad hon kan göra, hon känner nu till sina rättigheter och har också lärt sig nu hur mycket hon orkar arbeta. Första handläggaren på Arbetsförmedlingen, som projektdeltagaren mötte var inkompetent och tyckte att hon skulle leta efter jobb i telefonkatalogen.

8 Ivar har lönebidragsjobb på 50 % i matsal som t.ex. diskare, han är inne på 5:e året. *"Jag fattar inte varför jag inte kan få jobba mer, jag är*

osäker på hur det fungerar, om det beror på lönebidraget eller om arbetsgivaren inte har mer jobb att erbjuda.”

Kommentar: De lönebidragsanställda har dålig kunskap om hur lönebidrag fungerar och om sina rättigheter. Projektet konstaterar också att som lönebidragsanställd är det svårt att byta jobb eftersom varje anställning kräver en ny förhandling mellan arbetsgivaren och arbetsförmedlingen. Detta gör att en arbetsgivare drar sig för att anställa en person med lönebidrag eftersom anställningsförfarandet är så krångligt.

9 Han förstår det som att han inte kan vara arbetslös mellan sina anställningar, *”får jag då A-kassa, får jag med mig lönebidraget till nästa arbete?”*

Kommentar: Samma som ovan.

10 *”Hur det fungerar med övertidsersättning när man har lönebidrag?”*

Kommentar: Att personen överhuvudtaget ställer en sådan fråga är intressant i sig, frågan är vilka föreställningar som finns bland lönebidragsanställda och arbetssökanden som kan komma att bli lönebidragsanställda.

11 Cecilias hjälpmedel har inte kommit på plats och det krävs för att hon skall kunna arbeta där. Hon skällde ut arbetsförmedlingen för att de inte hade förberett arbetsplatsen. Hon hade bara ett års understöd från arbetsförmedlingen och det har redan gått ett halvår sedan överenskommelsen skrevs på, utan att hon kunnat arbeta där. De har beställt hjälpmedel men inget har hänt.

Kommentar: Detta belyser att de ”vanliga” reglerna för praktikplats under Fas 2 och Fas 3 inte fungerar för personer med omfattande rörelsenedsättning eftersom reglerna kring inte korresponderar med reglerna kring arbetsplatsbiträde och hjälpmedel på arbetsplatsen gör att de krav som ställs på de arbetssökande inte fungerar i realiteten för dem som behöver stöd på arbetsplatsen. Projektet konstaterar att det inte finns beredskap varken hos försäkringskassan eller hos arbetsförmedlingen när det gäller praktikplats under Fas 2 eller Fas 3.

12 Cecilia vill inte få jobb bara för att hon är del av en minoritet. *”Jag vill inte komma före i kön av den anledningen. Jag vill behandlas på samma sätt som de som inte tillhör minoritetsgrupper”*

Kommentar: Frågan kring lika behandling eller särbehandling är levande inom funktionshinderrörelsen. Projektdeltagaren ger uttryck för en ideologisk ståndpunkt, men vi kan fråga oss om arbetsgivaren skall tvingas betala för nedsatt arbetsförmåga hos en arbetstagare eller skall behöva betala för funktions specifika hjälpmedel som behövs på arbets-

platsen. Sådana merkostnader borde få en arbetsgivare att hellre anställa någon med full arbetsförmåga utan behov av hjälpmedel på arbetsplatsen.

13 Skulle rättigheten att gå upp och ner i tjänstgöringsgrad kunna vara en frågeställning? ”Om man inte klarar att arbeta i den tjänstgöringsgrad man har valt, får man i så fall gå ner igen?”

Kommentar: Diskussionen har funnits i studiecirkeln både hos dem som har arbete och de som väntar på att komma ut på arbetsmarknaden. Flera av deltagarna hade inte själva grepp om sin arbetsförmåga.

14 ”Jag arbetade med att skriva in en massa fartygskort på Sjöfartsmuseet. De skulle läggas i en databas. Lönen var 100 % lönebidrag genom Riksantikvarie ämbetet. (museet är statligt) 25 juli 2000 fick vi produktionskvoter, 5-15 fartygskort per dag. Arbetsledaren kunde bli arg onsdagen veckan och efter en vecka kunde man bli inkallad och utskäld i fyra timmar. En person sa upp sig i september 2000, den andre i november 2001 efter en provocerad uppsägning, då var det en månad kvar tills anställningen löpte ut”.

Detta arbete knäckte Erik. Efter 4 mån behövde han terminalglasögon efter 6 mån blev han sjuk och kunde bara ligga i ett mörkt rum. I oktober 2001 fördes han i ambulans till Sahlgrenska med akuta buksmärtor. Han hade suttit under lysrör utan raster med vita väggar, snöblindhet. ”Våren 2002 läste jag en termin, C kurs historia. 2003 godtog jag sjukersättning, hellre än att behöva söka arbete hela tiden för hos arbetsförmedlingen får man ingen hjälp ändå!

Kommentar: Hos projektdeltagarna finns det genomgående en skepsis mot såväl arbetsförmedlingen som försäkringskassan. Samtidigt finns det en förväntan på att arbetsförmedlingen ska ordna arbete och ge stöd. Denna ambivalens borde vara ett problem för arbetsförmedlingen, vilken bild vill arbetsförmedlingen att arbetssökanden med funktionsnedsättningar ska ha av myndigheten! Jag visste inte att jag hade rätt till studieassistent så jag kuggade och ville inte gå om. Jag vill ha någon lönebidragsanställning eller någon utbildning på halvfart. Jag vill bli diakon och då behöver jag ha en yrkesutbildning och yrkesvana i något socialt arbete.”

Kommentar: Hos flera projektdeltagare kan man se tankar kring framtiden. Många har ganska klart för sig vilken målbild de har men de har ingen aning om vägen dit. Problemet idag är att det inte finns någon att diskutera mål och medel med efter att de har fyllt 20 år. Barn och ungdomshabiliteringarna tar samtal om framtidsvisioner upp till 20 år.

Vuxenhabiliteringarna har inte samma ansvar för unga vuxna idag och många vittnar om att de har farit illa av överflyttningen från barn och ungdomshabiliteringen till vuxenhabiliteringen. Vuxenhabiliteringen behöver stärka sin kompetens när det gäller att ge stöd till unga vuxna.

10. REDOVISNING FRÅN: Arbetsgrupp FAS 3

Arbetsgruppen har utifrån egna erfarenheter skapat tre ”fall” som kan användas av myndigheter för att testa sitt regelverk. ”Fallen” är helt fiktiva och kan inte härledas till någon person. Frågan som arbetsgruppen ställde: Hur slår regelverken mot personer med omfattande rörelsenedsättning när Fas 3 inträder?

10.1 Fall 1, Bertil 40 år

Har ett fysiskt funktionshinder sedan födseln. Arbetsförmedlingen vill att Bertil söker ett nytt jobb då han har blivit uppsagd.

Hans funktionshinder i kombination med arbete har gjort att Bertil har fått kraftig smärtpåverkan och att han i och med detta inte klarar av att jobba längre.

Arbetsförmedlingen vill trots Bertils hinder att han ska söka ett nytt jobb med motiveringen att de tillsammans kan hitta ett arbete med mindre fysiskt krävande arbetsuppgifter.

10.2 Fall 2, Linus 33 år

Har ett lättare fysiskt funktionshinder och har haft ersättning från försäkringskassan sedan gymnasiet. Linus har blivit erbjuden att ingå i en Fas 3 utredning, detta tycker han känns både skrämmande och spännande. Att bli erbjuden ett arbete är något som Linus har strävat efter länge men nu när han har byggt upp ett liv och har en ekonomisk trygghet så känns allting väldigt osäkert. Dessutom har tidsplanen varit väldigt knapp, hinner han få en provanställning som eventuellt leder till anställning innan hans sjukersättning löper ut?

Vilken ersättning kan han få i stället och räcker den för att täcka de omkostnader som han har.

10.3 Fall 3, Greta 57 år

Har haft sjukersättning sedan slutet av 1990-talet. Nu 2011 löper hennes ersättning ut, när hon tar kontakt med försäkringskassan för att kontrollera detta närmare så får hon information om att försäkringskassan inte tänker förlänga hennes ersättning utan erbjuder henne att ingå i en Fas 3 utredning.

11.7 Hur kan du ändra på dig?

”Jag kan få bort min panik, jag måste få bort den stressen jag har men det är ju pga. deras brev, så det blir ju som en cirkel liksom.”

12. SEMINARIUM 27 MAJ 2011

Arbetsgruppen om Myndighetsrädsla skrev en artikel, den redovisas nedan då den utgör huvuddokumentet för seminariet. Syftet med seminariet var att diskutera denna artikel och att deltagarna skulle lämna synpunkter. Inbjudna var forskare, tjänstemän och DHR:s kanslipersonal.

Jan Terneby, Verksamhetsutvecklare i kommittén för Rättighetsfrågor inom Västra Götalandsregionen, säger *”upplevelsen av ett dåligt bemötande är ingen nyhet. Jag önskar att vi kunde komma vidare med frågan. Organisationen har arbetat mycket bemötandefrågor, ändå har upplevelsen av bemötandet inte förändrats.”*

Föreläsare:

Per-Olof Larsson, forskare Institutionen för socialt arbete på Göteborgs Universitet:

”För att få fler att våga pröva, borde man kunna få testa på arbete och kunna gå tillbaka till förtidspensionen om det inte fungerar med arbetet”.

12.1 Tight

Personen fick reda på att hon skulle gå till arbetsförmedlingen. Där skulle hon erbjudas 3 månaders arbetsträning som hon skulle kunna utföra med en 9 månaders baby och sin mamma närvarande. Skulle kunna få skräddarsytt arbete och kunna gå en dag i veckan om hon inte orkade mer. Alla turer runt detta utmynnade i förtidspension.

12.2 Stress

Så kom ett argt brev från arbetsförmedlingen, som ville ha möte för att hon nu var i **fas 3**. Kallades till arbetsförmedlingen i januari. Behövde ledsagare för att hon inte ser så bra. När hon läste detta brev fick hon ett epileptiskt anfall. I brevet stod att man ansåg att hon inte hade klarat sitt projekt. X ville ha besked om VAD som orsakat det omdömet. Blev kopplad till enhetschefen. Diskuterade och undrade hur hon skulle göra. –*”Skaffa eget arbete så kan du få lönebidrag igen.”* X känner sig helt överkörd.

12.3 Rädsla

”Jag vill helt klart ha ett arbete där jag får lön. Det är ju en myndighetsrädsla kopplat till arbetsförmedlingen och försäkringskassan, som gör att jag inte tar tag i det!”

12.4 Rädsla

”Det pratades bl.a. om utförsäkringar och jag tyckte att det lät otäckt. Försäkringskassan ringde morgonen efter och pratade om att jag skulle bli utförsäkrad. Känslan runt utförsäkringen är dubbel. Känslan att kunna få ett arbete är ju positiv men risken för avstängning är så skrämmande! Systemen är så stela och fyrkantiga, de tar inte hänsyn till människors möjligheter att försörja sig.”

13. ARTIKEL om MYNDIGHETS RÄDSLOR

En artikel, skriven av arbetsgruppen tillsammans med Per-Olof Larsson, forskare vid Institutionen för socialt arbete på Göteborgs Universitet. Artikeln utgör huvuddokumentet för seminariet 27 maj.

13.1 Bakgrund och inledning

I december 2002 kunde man läsa i Sydsvenskan om en invandrarfamilj som skulle ansöka om personlig assistent till ett av sina barn. Familjen fick hjälp av en konsulent från FUB som poängterade hur viktigt det är att man formulerar ansökan på rätt sätt. En felaktig ansökan kan ge avslag. Enligt konsulenten och artikelförfattaren har invandrarfamiljer särskilt svårt med myndighetskontakter eftersom de bär med sig en myndighetsrädsla från sina gamla hemländer. (”Fel formuleringar ger avslag Sydsvenskan 2 december 2002” sid. 5).

En myndighetsrädsla behöver inte bara vara en känsla hos en enskild person utan kan också vara en kollektiv upplevelse. Det finns enligt en annan artikel en kollektiv myndighetsrädsla bland muslimska organisationer som bottnar i att det är hitflyttade organisationer och att myndighetsutövning som sådan upplevs som något negativt. Det uttrycks i en artikel som en ”hitflyttad rädsla för myndigheter” (Ammar Makboul, svensk-palestinsk muslim. Misstron mot oss är delvis ...självförvållad Expressen 25 september 2001 s. 3).

Det finns alltså en misstro och rädsla mot svenska myndigheter bland så kallade nysvenskar som de fått med sig från det land de tidigare bott i. Men det finns också en djupt rotad myndighetsrädsla i det svenska samhället bland enskilda och grupper som upplevs och upplever sig som anorlunda.

Bland uteliggare rapporteras att det finns en rädsla för myndigheter så stark att uteliggare vägrar att uppge namn och personnummer. Även i tillstånd av psykisk sjukdom och trötthet så väljer de att tillbringa kalla vinternätter i bilvrak och på offentliga toaletter (Utan rubrik Göteborgs-Posten 21 februari 2007 sid. 2).

Bland prostituerade kvinnor finns en rädsla för myndigheter som gör det svårt för polis och socialarbetare att komma i kontakt med kvinnorna och att hjälpa dem ("Det är klart att det skadar vårt arbete" Göteborgs Tidningen 18 januari 2002 s 8).

En rädsla för myndigheter är inget som enbart tillhör det moderna samhället utan sitter också djupt rotat hos vissa grupper i samhället sedan lång tid tillbaka. Resandefolket bär på en djupt rotad misstro som bygger på en lång och smärtsam historia av förföljelse. De resandes rädsla för det svenska samhället hör samman med trakasserier från svenska myndigheter som pågått i århundraden. Den är så djupt rotad att många äldre inte vågar söka bostadsbidrag, assistans eller andra bidrag de kan ha rätt till ("Resandefolket bär på en misstro" Tidskriften äldre i centrum Nr 2/2003).

I slutet av 1990 talet publicerades ett flertal utredningar med under den gemensamma beteckningen "Bemötandeutredningen eller Lindqvists nio vägar att utveckla bemötandet" (SOU 1999:2). Utgångspunkten för flera av utredningarna var stora brister i bemötande från myndigheters sida. I "Kontrollerad och ifrågasatt" (SOU 1998:48) berättar flera personer som intervjuats om tidsödande och energikrävande möten med olika professionella inom sjukvård, socialtjänst och försäkringskassa om hur det är att mötas av misstro och misstänksamhet från myndighetspersonerna. I slutändan leder detta till frustration och missnöje över de beslut som fattats.

Rädsla, frustration eller stress inför myndigheter och myndighetsbeslut är således inte ovanligt vilket detta axplock av artiklar i svensk press visar. Gemensamt för dessa exempel som resulterat i olika grader av frustration, stress eller rädsla är att det grundar sig på dåligt bemötande från olika myndigheters sida.

13.1.1 Syfte och frågeställningar

Arbetsgruppens syfte är att undersöka den stress, frustration, rädsla eller skräck inför myndigheter och myndighetsbeslut som finns bland personer med funktionshinder.

Syftet är att beskriva och analysera berättelser från några personer med funktionshinder som handlar om deras upplevelser av myndighetsrädsla. Undersökningens frågeställningar är:

*Vilka erfarenheter har respondenten av stressande myndighetskontakter?

- * I vilka situationer uppkommer myndighetsstress?
- * Vilka strategier har respondenten för att hantera myndighetsstress?
- * Hur anser respondenten att myndigheter skall agera för att minska myndighetsstress?

13.1.2 Teoretisk utgångspunkt

Teoretiska utgångspunkter för studien är ”The fight-or-flight response” även kallad ”the fight-or-flight-or-freeze response som beskrivits av Walter Bradford Cannon¹²³. Stress leder till olika mekanismer som flykt, vilja kämpa eller att stelna eller frysa till.

Referenslista

1 Walter Bradford Cannon (1929). Bodily changes in pain, hunger, fear, and rage. New York: Appleton- Century-Crofts.

2 H.S.Bracha; Ralston, TC; Matsukawa, JM; Williams, AE; Bracha, AS (2004). ”Does ”Fight or Flight” Need Updating?” (<http://psy.psychiatryonline.org/cgi/content/full/45/5/448>) . Psychosomatics 45 (5): 448–9. doi:10.1176/appi.psy.45.5.448 (<http://dx.doi.org/10.1176%2Fappi.psy.45.5.448>) . PMID 15345792 (<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pub-med/15345792>) . <http://psy.psychiatryonline.org/cgi/content/full/45/5/448>. Retrieved 2010-10-04. ”Walter Cannon’s original formulation of the term for the human response to threat, ’fight or flight,’ was coined exactly 75 years ago, in 1929.”.

a b Shelley Elizabeth Taylor, LC Klein, BP Lewis. ”Biobehavioral responses to stress in females:

Tend-and-befriend, not fight-or-flight” (https://docs.google.com/viewer?url=http://www.psych.ndsu.nodak.edu/hilmert/Classes/Psyc787/Week9/Taylor_2000.pdf):

http://www.psych.ndsu.nodak.edu/hilmert/Classes/Psyc787/Week9/Taylor_2000.pdf) . Psychological Review. https://docs.google.com/viewer?url=http://www.psych.ndsu.nodak.edu/hilmert/Classes/Psyc787/Week9/Taylor_2000.pdf. Retrieved 2010-10-04. ”First described by Walter Cannon in 1932, the fight-or-flight response is characterized physiologically by sympathetic nervous system activation that innervates the adrenal medulla, producing a hormonal cascade that results in the secretion of catecholamines, especially...”.

3 3. Walter Bradford Cannon (1915). Bodily Changes in Pain, Hunger, Fear and Rage: An Account of Recent Researches into the Function of Emotional Excitement. Appleton-Century-Crofts.

Utgångspunkt är ”Tend” och ”Befriend”. En reaktion som beskriver hur främst kvinnor söker skydda sin ”avkomma”, ”tend”, eller att söker hjälp hos andra, ”befriend” i stressande situationer. Slutligen finns en utgångspunkt för undersökningen en reaktion kallad ”affiliate” som mer handlar om att man söker sig samman i grupper av likasinnade i stressande situationer.

Dessa begrepp skall förstås i samband med ”cooping” ett begrepp som beskriver en persons förmåga att hantera stressfyllda och känslomässigt krävande situationer. Begreppen ovan beskriver utgångspunkter för individen att gå vidare och bygga upp ”cooping-strategier” dvs. förmågan att hantera svåra situationer.

13.1.3 Metod

Studien bygger på intervjuer med tre funktionshindrade personers berättelser om rädslor, stress och frustration samband med kontakter med myndigheter.

Referenslista

4 Taylor, S.E., Klein, L.C., Lewis, B.P., Gruenewald, T.L., Gurung, R.A.R., & Updegraff, J.A. (2000). Biobehavioral responses to stress in females: Tend-and-befriend, not fight-or-flight. *Psychological Review*, 107, 411–429.

5 Cohen, S., & Wills, T.A. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98, 310–357.

13.1.4 Resultat

Respondenterna utgör ett strategiskt urval av personer som kommit i kontakt med DHR Göteborg och har redovisat erfarenheter av stressande myndighetskontakter.

Anna är en ensamstående kvinna 32 år. Hon har en aktuell kontakt med Arbetsförmedling och Försäkringskassa och har tidigare haft kontakt med Socialtjänsten. Anna är född med sin funktionsnedsättning. Hon använder dagligen rullstol och har personlig assistans.

Beda är ensamstående kvinna 43 år med vuxna barn. Hon har tidigare arbetat som industritjänsteman. Beda har kontakt med Hälso- och sjukvården, Försäkringskassan och Socialtjänsten. Hon har hemtjänst, använder delvis rullstol. Beda har fått sin funktionsnedsättning i vuxen ålder.

Conny är en man på 60 år. Han har tidigare arbetat inom ett verkstadsföretag. Conny har kontakt med Försäkringskassan och Socialtjänst. Han använder rullstol och har personlig assistans. Conny har haft sin funktionsnedsättning hela livet.

13.1.4.1 Anna

Tema: Frustration med lågt ställda förväntningar och problem

Anna menar att fram till i dag har myndighetskontakter varit en del av hennes vardag. Det är försäkringskassan som har försörjt henne. Hon säger att vart eller vartannat år har hon träffat dem. *”Man är aldrig av med dem utan det är snart dags att träffa dem igen. Ibland har det gått smidigt och då tänker jag att; Oj det gick smidigt”*. För Anna är myndighetskontakter en ständig process, där utgångspunkten är att det kommer att skapa problem som det gäller att vara förberedd på.

13.1.4.2 Beda

Tema: Osäkerhet, misstro, obehag och flight.

Beda känner obehag när hon skall behöva redovisa sig för försäkringskassan: *”Jag känner mig kränkt när jag måste tala om personliga saker”*. Obehaget är så stort så hon drar sig för att ta kontakt och söka hjälp. Detta har till följd att hon har för låg handikappersättning: *”Jag känner ett obehag och jag förlorar pengar.”* Beda känner en osäkerhet, och att det beror på handläggaren vilken ersättningsnivå hon får på handkappersättningen.

Beda menar också att det svårt att bli trodd om man ser ”pigg och ung ut”. Det känns fel att inte kunna vara sig själv för att bli trodd. Som kvinna vill hon kunna ”vara sig själv, sminkad och se fräsch ut och det känns som det är svårare att bli trodd om man ser bra ut”, menar Beda

13.1.5 Situationer när myndighetsstress uppkommer

Anna tycker att det är telefonsamtalen som varit stressande:

”Förra gången jag gjorde en nyansökning ringde de en lördag. Varför en lördag? Jag sa något blurrigt och tänkte att nu kommer jag att bli utförsäkrad. Den första instinkten är rädsla när jag får dem i luren. Nej nu kommer de att dra in någonting. Jag har bara ekonomiska saker med kassan. Jag känner att jag är rädd att bli ifrågasatt.”

Men senare kommer känslan av uppgivenhet, Anna har bara haft kontakt med försäkringskassan angående sin ekonomi. Arbetsförmedlingen är en ny kontakt.

”Jag blir inte orolig när Arbetsförmedlingen ringer Jag har en bra kontakt. Men att söka hos soc är som att gå över glödande kol. Om soc. ringer skulle jag bli rädd för att jag har en stor okunskap om hur soc. fungerar.” Hon menar att det känns som en skam att gå till Socialtjänsten, men

att hon har egentligen inte har någon egen erfarenhet bara föreställningar om hur den fungerar.

Beda beskriver sin stress och känsla av osäkerhet som kommer inför arbetsprövningar och när hon räknar på sina A-kasse- och sjukdagar. Hon blir sämre i kroppen av stressande myndighetskontakter. Det påverkar hennes immunförsvar. För henne är det inte Socialtjänsten som är stressande. Det är allt som handlar om arbete, framtid och ekonomi som stressar henne mer. Beda berättar hur hon känner inför kontakter med myndigheter: hon blir ”nervös och får hjärtklappning, stress och svårt att sova. Tankarna far runt om det här”.

Conny säger att det är rätt jobbigt med myndighetskontakter *”de frågar ut en precis om allt i mellan himmel och jord”*. Det är tanken på vad de kommer att fråga om som jagar upp honom. Av de myndigheter han har kontakt med är socialtjänsten den jobbigaste. Inför ett sådant möte brukar han inte känna sig upplagd *”att göra något egentligen”* (freeze) Men ibland känner han sig rädd, säger han. Conny berättar också att så fort det har med pengar att göra så känner han sig stressad: *”Soc och gode man och så.”*

13.1.5.1 Respondenternas strategier för att hantera myndighetsstress

Anna menar att hon stänger obehag ute: *”Jag stänger det ute”* eller så skjuter hon det åt sidan så det inte finns mer. Eller som en sista möjlighet, så skjuter hon upp det till sista minuten (freeze).

Conny menar att när han blir stressad tar han till flaskan. Han mår också sämre i kroppen. Han saknar någon som kan följa med honom: *”Det var bättre när min mamma kunde följa med till kontakterna. (befriend). ”Jag tar med en assistent men det hjälper inte.”*

13.1.6 Hur skall myndigheter agera för att minska myndighetsstress.

Anna trycker på samverkan och säger att idag finns en icke-existerande brygga mellan sjukvården och försäkringskassan. Man skulle behöva samordna mellan individen, Försäkringskassan och sjukvården där man skulle behöva förstå varandras förutsättningar. Samverkan mellan trenigheten försäkringskassa, arbetsförmedling och individ så att de blir insatta i varandras situation och *”får förståelse vem jag är och vad jag behöver”*.

Beda vill ha mer av kuratorsrollen hjälp i stället för kontroll. De skall hjälpa henne istället för att motarbeta henne i det hon har rätt till: *”I stäl-*

let för att försöka slå håll på min ansökan, skulle de försöka hjälpa mig. Istället för att vara en kontrollmyndighet så skulle de försöka hjälpa mig. Det jag har rätt till". Hon tycker också att det vore bra att ha en personlig handläggare som företräder henne: "Men de har ju motsatt roll i stället för att hjälpa mig försöker de stjälpa mig."

14. TEMADAG 26 AUGUSTI 2011

En temadag genomfördes den 26 augusti, med 20 deltagare. Deltagarna bestod av forskare, politiker, tjänstemän, projekthandledare och projektdeltagare.

Projektledare Håkan Högberg beskriver projektet **Din vardag – Vår politik** som bygger på deltagarnas livsberättelser och att vi ser universitetets deltagande i projektet som mycket positivt.

14.1 Sammanfattning och kommentarer, Håkan Högberg

Håkan Högberg, projektledare för Din vardag-Vår politik sammanfattade seminariet med att: *"Arbetslöshet är ett helvete och arbete befrämjar hälsa och välbefinnande". Det har varit ett samarbete mellan forskare och oss brukare, det är jättespännande! Det man upplever som ett problem i den egna upplevelsen av bemötande gör att det blir självuppfyllande. Den egna tanken blir sanning."*

14.2 Föreläsare:

Jessica Smaaland. Intressegruppen för assistansberättigade.

Per-Olof Larsson, forskare Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet

Anna-Karin Johansson, projektdeltagare

Krista Smedeland, projektdeltagare

Jörgen Lundälv, forskare och docent Institutionen för socialt arbete på Göteborgs universitet..

Hanna Kollberg, Bräcke Diakonisk projektgrupp

Marie Törnbom, sektionen för Klinisk neurovetenskap och rehabilitering, Göteborgs Universitet.

14.2.1 VÅGA ARBETE MED HJÄLP AV PERSONLIG ASSISTANS – Jessica Smaaland.

Boken "Våga arbete med hjälp av personlig assistans" är ett resultat av ett projekt finansierat av Arvsfonden. Jessica jobbar på Intressegruppen för Assistansberättigade och behöver assistans dygnet runt. Jessicas pro-

jekt har intervjuat personer som arbetar med stöd av personlig assistans. Projektet höll seminarier och projektgruppen sammanställde information till bok, hemsida och film.

Bakgrund till projektet är Proposition 1992/93:159 - ”Avsikten bör emellertid vara att assistansen därutöver också skall ges i andra situationer där den enskilde behöver kvalificerad hjälp och som ingår i det dagliga livet, t.ex. för att få eller behålla ett arbete.”

Uppgift från Socialstyrelsen 2005, visar att endast 7 % av alla assistansberättigade har ett arbete på den reguljära arbetsmarknaden utan någon arbetsmarknadspolitisk åtgärd.

Målet med Jessicas projekt är fler assistansberättigade på den öppna arbetsmarknaden!

I boken konstateras att för arbetsgivare och kolleger kan assistansen vara ett hinder och från Arbetsförmedlingen fick de inte mycket hjälp.

I boken beskrivs de stödåtgärder som finns bl.a. sjuk- och aktivitetsersättning, lönebidrag, och arbetshjälpmedel.

14.2.2 AKTIONSFORSKNING I PRAKTIKEN - Vår vardag blir politik

Per-Olof Larsson, forskare vid Institutionen för socialt arbete på Göteborgs universitet, genomförde tillsammans med projektdeltagarna Anna-Karin Johansson och Krista Smedeland en dialog för att visa hur aktionsforskning går till. T.ex. är detta seminarium en forsknings-situation, vi tittar, studerar och beskriver! Det bästa sättet är att samtala med varandra och samarbeta i grupp där alla lär av varandra. Vi har haft en baktanke med cirkel – berättelse – reflektion. Vi vill förändra!

De fortsatte med att reflektera över det som tagits upp i studiecirkeln bl.a. om du står inför att komma ut i arbetslivet är det många som känner myndighetskräck och frustration samt rädsla inför brevet från arbetsförmedlingen. En annan erfarenhet var att du blir personligt starkare genom att berätta och lyssna på berättelser, dessutom har gruppen blivit starkare! Vidare har bemötandet från arbetsförmedlingen och försäkringskassan diskuterats utifrån egna erfarenheter. Många har beskrivit att stödsystemet skapar beroende. *”Jag är inte herre över mitt liv.”* Vi tror att vi är herre över vårt arbetsliv och plötsligt anger den osynliga handen att vi inte behövs. Man kan få gå på dagen! En av deltagarna blev under studiecirkeln chockad över att riksgymnasiet inte ger behörighet till fortsatta studier.

Kuratorn Annelie Nilsson på Riksgymnasiet som var närvarande förtydligade angående betygen på Riksgymnasiet: Har man läst alla ämnena i

grundskolan kan man komma in på gymnasiet. Läser man upp till 2500 poäng är man behörig att söka till universitetet. Då får man ett samlat betygsdokument. Man kan också få en bilaga och det är om man inte har klarat alla delmoment. Forskaren Per-Olof Larsson: *"Det verkar väldigt komplicerat för mig. Jag blir helt förvirrad över hur Försäkringskassan och skolsystemet fungerar. Detta styr människors vardag och livsavgörande val dämpas av "Den osynliga handen"*.

14.2.3 DEN NYA VÄRLDSRAPPORTEN AV WHO - vad angår den oss

Presentation av Jörgen Lundälv, Docent i socialt arbete, Institutionen för socialt arbete på Göteborgs Universitet. Den nya världsrapporten av WHO är mycket viktig! Funktionshinder ur global synvinkel, men det är väldigt tyst om den. Organisationerna som arbetar med funktionshinder måste läsa den! Rapporten finns på: www.who.int/disabilities/world_report/2011/report/index.html

Enligt WHO-rapporten har ca 15 % av jordens befolkning någon form av funktionsnedsättning (år 2010). Allt fler personer får funktionsnedsättningar.

VARFÖR ÖKAR FUNKTIONSHINDREN?

Åldrande befolkning i många länder. Fler drabbas av kroniska sjukdomar som diabetes, hjärt- och kärlsjukdomar, psykisk ohälsa förvärvade funktionsnedsättningar via folkhälsoproblem t.ex. skador vid trafikolyckor.

BARRIÄRER

Bristande "policies" i samhället för exempelvis fysisk tillgänglighet. Negativa attityder; arbetsgivare diskriminerar personer med funktionsnedsättningar.

Personer med funktionsnedsättningar får bristfälliga servicetjänster inom sjukvård. Servicen ges inte på ett bra sätt. Dålig samordning mellan olika servicetjänster, otillräcklig bemanning, kompetens, personal och utbildning. Brist på tillgänglighet. Bebyggelsemiljöer (inklusive offentliga boenden), transportsystem och information är ofta otillräckliga. Bristande tillgång till transporter är en vanlig orsak till att man avskräcks från att söka arbete. Brist på samråd och engagemang i det politiska livet. Ofta är personer med funktionsnedsättningar utestängda från beslutsfattande i frågor som direkt påverkar deras liv.

NEGATIVA KONSEKVENSER AV BARRIÄRERNA FÖR PERSONER MED FUNKTIONSNEDSÄTTNINGAR:

Dålig hälsa: högre förekomst av hiv-infektion, högre fetma och förtida dödlighet.

Mindre ekonomiskt aktiva: Personer med funktionsnedsättningar har

lägre sysselsättning jämfört med personer utan funktionsnedsättningar. När personer med funktionsnedsättningar är aktiva på arbetsmarknaden och deltar i sysselsättning, tjänar de oftast mindre än sina arbetskamrater.
FLER NEGATIVA KONSEKVENSER

Funktionshinder kan leda till fattigdom på grund av förlorad inkomst, på grund av anställning eller undersysselsättning och genom de extra kostnader av att leva med funktionshinder, såsom extra medicin, boende och transportkostnader.

Otillgängliga transporter och svårt att ta sig in i olika offentliga lokaler. Risk för isolering från socialt, kulturellt och politiskt liv.

WHO:s REKOMMENDATIONER INFÖR FRAMTIDEN (nio åtgärder)

1/ Gör politiken, systemen och tjänsterna tillgängliga

2/ Investera i särskilda program och tjänster för personer med funktionshinder

3/ Anta en nationell funktionshinderstrategi och handlingsplan

4/ Engagera personer med funktionsnedsättningar!

5/ Bättre utbildning krävs!

6/ Minska fattigdomen hos personer med funktionsnedsättningar.

7/ Öka allmänhetens medvetenhet och förståelse för handikappfrågor.

8/ Förbättra forskning om funktionshinder.

9/ Stärka och stödja forskning om funktionshinder.

VAD KAN ORGANISATIONER INOM FUNKTIONSHINDEROMRÅDET GÖRA ENLIGT WHO?

Stödja personer för att bli medvetna om sina rättigheter och att utveckla sina färdigheter.

Stödja barn med funktionsnedsättningar och deras familjer i skolgången. Samarbeta med forskare och vara delaktig i forskningen om funktionshinder!

Driva och genomföra kampanjer för att öka medvetenheten och förståelsen hos allmänheten.

Arbeta för att ta bort barriärer inom transportsystemen i samhället.

14.2.4 PRAKTIKPLATSER - ett steg till arbete/sysselsättning

Hanna Kollberg, Bräcke Diakonis projektgrupp berättade om ett projekt där man arbetar med att hitta vägar till hur Riksgymnasiet skall arbeta för att lyfta frågan om arbete och funktionshinder. Man har beviljats stöd under tre år från Arvsfonden.

Målet är att erbjuda alla elever praktikplats utanför skolan. Syftet är att träna elevens sociala kompetens, stärka självkänslan och självförtroende hos den enskilde eleven.

14.2.5 ARBETSFÖRHÅLLANDEN och ARBETSTILLFREDSSTÄLLELSE

Marie Törnbohm, sektionen för Klinisk neurovetenskap och rehabilitering på Göteborgs Universitet informerade om en undersökning av rörelsehindrades arbetsmöjligheter. Ett antal personer i olika åldrar intervjuades med 10 års mellanrum.

Drygt 40 % av forskningspersonerna trodde att de skulle ha klarat sig bättre i arbetslivet med utbildning eller en annan utbildning.

Hälften av de personer som arbetade hade lönebidrag. Hälften hade tekniska hjälpmedel. En tredjedel behövde personlig hjälp.

Upplevelser av delaktighet i samhället (Arbete var ett dominerande tema). Alla som arbetade var nöjda, de var stolta och glada över sin arbetssituation. Det kändes bra att kunna bidra med en insats och ha kompetens för denna insats. De hade blivit uppmuntrade av lärare och föräldrar att utbilda sig inom data. Ett flertal hade erfarenheter av att ha blivit friställda.

De arbetslösa uttryckte en känsla av hopplöshet att kanske inte komma i arbete igen. De menade att arbetsgivare mer ser till begränsningar av förmågor än till vilken tillgång de skulle kunna bli.

En del ansåg att arbetsgivare för ofta har dåliga kunskaper om arbetstagare med funktionsnedsättningar.

Lönebidrag värderades som något både gott och ont!

Visst kunde arbetsgivare utnyttja systemet men om inte möjligheten fanns skulle kanske ett flertal inte ha arbete.

Verksamhetsgraden minskar över tid i grupperna MEN personerna som har arbete trivs i stor utsträckning medan arbetslöshet upplevs som påfrestande.

15. ÖVRIGA ÄMNEN–Diskussion i studiecirkeln

En del övriga ämnesområden som inte ingick i temat: våga arbeta var Samhall samt Riksgymnasierna, men dessa upplevdes som mycket viktigt av projektdeltagarna. Även om utbildning inte har varit ett temaområde väljer projektet ändå att redovisa den diskussion som har varit.

15.1 Samhall

En av projektdeltagarna hade erfarenheten från att ha arbetat på Samhall i Göteborg. Projektet ansåg detta så intressant att man försökte dra igång en fokusgrupp kring Samhall, men eftersom det bara var en av deltagarna som hade denna erfarenhet så klarade vi inte att få

någon grupp att ta sig an Samhall. DHR Göteborgsavdelningens nätverk, Livets Pussel hade därför bestämt att genomföra ett berättarkafé på ämnet Samhall under hösten 2011.

15.2 Riksgymnasierna

Under hela processen med begreppet arbete har också utbildning diskuterats. Speciellt har temagruppen diskuterat den särskilda gymnasieutbildning som bedrivs vid det så kallade Riksgymnasierna. DHR-Göteborgsavdelningen kommer under hösten att ha ett seminarium och eventuellt en studiecirkel kring gymnasieutbildningen.

15.3 Berättarcafé

Under berättarcaféet berörde flera vikten av utbildning. Någon vittnade om hur de på Riksgymnasierna hade fått kämpa för att få en fullvärdig gymnasieutbildning. Andra förde fram att efter att man fått en rörelsenedsättning borde statsmakterna underlätta och kanske till och med stimulera människor med rörelsenedsättning att studera för att kunna söka ett annat jobb än det personen ifråga hade innan han/hon fick sitt funktionshinder. Flera deltagare vittnade om att de kämpade för att få sina studier tagna på allvar. De upplevde att det var en dragkamp mellan Riksgymnasiets olika verksamheter, där eleverna fick visa mycket initiativ för att få sina studier tagna på allvar plugga. Några röster från berättarcaféet:

Beda *”Det kändes som om habiliteringen och skolan drog i mig.”*

”Man fick kämpa som en gnu f r man behövde höja lärarnas nivå också!”

Ebba *”Det var svårt att fokusera på skolan, men det var först sista året jag kände att*

skolan började göra anspråk på min tid.”

Janne *”Vi fick hota med att  ka hem för att de skulle börja ställa krav på oss. Ett av skälen till att så få av oss l ser vidare är att kraven och förväntningarna  r så låga eller obefintliga i skolan ”*

15.4 Studiecirkel.

I studiecirkeln diskuterades ofta gymnasieskolan och högskolan. Projektdeltagarna var väl medvetna om att en bra utbildning  r den bästa vägen till arbete. Bland projektdeltagarna var det bara två som hade sin gymnasieutbildning från en ”vanlig” gymnasieskola

SLUT

GÖTEBORGSAVDELNINGEN

Vi har ny adress:
DHR Göteborgsavdelningen
Dalheimers hus,
Slottsskogsgatan 12,
414 53 Göteborg
tfn: 031-704 60 50

GÖTEBORGSÄVDELNINGEN

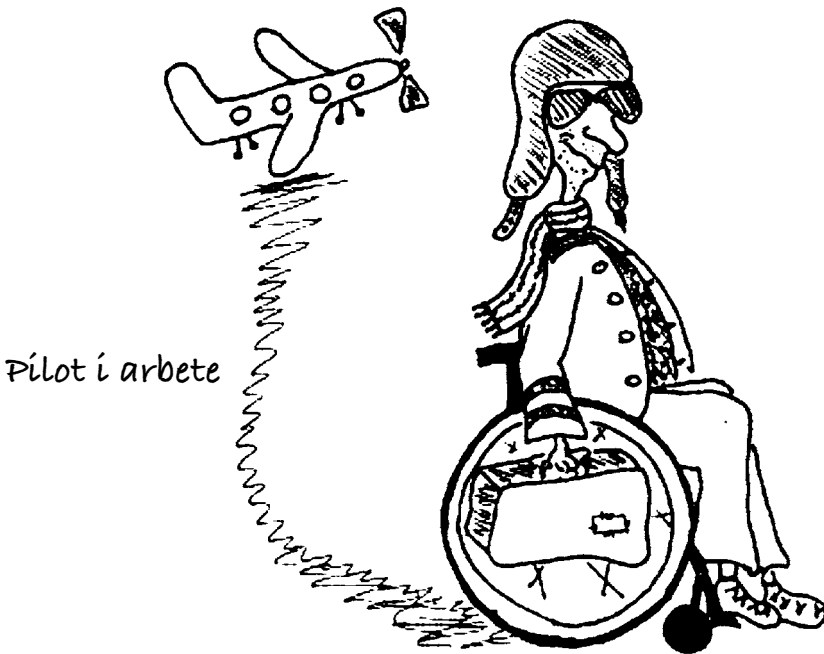

Projekt **Din vardag - Vår politik**

Delrapport 1

ATT VÅGA ARBETA

januari - augusti 2011

Illustrator: Annelie Nilsson

Projektledare: Håkan Högberg

någon grupp att ta sig an Samhall. DHR Göteborgsavdelningens nätverk, Livets Pussel hade därför bestämt att genomföra ett berättarkafé på ämnet Samhall under hösten 2011.

15.2 Riksgymnasierna

Under hela processen med begreppet arbete har också utbildning diskuterats. Speciellt har temagruppen diskuterat den särskilda gymnasieutbildning som bedrivs vid det så kallade Riksgymnasierna. DHR-Göteborgsavdelningen kommer under hösten att ha ett seminarium och eventuellt en studiecirkel kring gymnasieutbildningen.

15.3 Berättarcafé

Under berättarcaféet berörde flera vikten av utbildning. Någon vittnade om hur de på Riksgymnasierna hade fått kämpa för att få en fullvärdig gymnasieutbildning. Andra förde fram att efter att man fått en rörelsenedsättning borde statsmakterna underlätta och kanske till och med stimulera människor med rörelsenedsättning att studera för att kunna söka ett annat jobb än det personen ifråga hade innan han/hon fick sitt funktionshinder. Flera deltagare vittnade om att de kämpade för att få sina studier tagna på allvar. De upplevde att det var en dragkamp mellan Riksgymnasiets olika verksamheter, där eleverna fick visa mycket initiativ för att få sina studier tagna på allvar plugga. Några röster från berättarcaféet:

Beda ”*Det kändes som om habiliteringen och skolan drog i mig.*”

”Man fick kämpa som en gnu för man behövde höja lärarnas nivå också!”

Ebba ”*Det var svårt att fokusera på skolan, men det var först sista året jag kände att*

skolan började göra anspråk på min tid.”

Janne ”*Vi fick hota med att åka hem för att de skulle börja ställa krav på oss. Ett av skälen till att så få av oss läser vidare är att kraven och förväntningarna är så låga eller obefintliga i skolan*”

15.4 Studiecirkel.

I studiecirkeln diskuterades ofta gymnasieskolan och högskolan. Projektdeltagarna var väl medvetna om att en bra utbildning är den bästa vägen till arbete. Bland projektdeltagarna var det bara två som hade sin gymnasieutbildning från en ”vanlig” gymnasieskola

SLUT